

Εξέλιξη του λιανικού εμπορίου. Προς νέες κεντρικότητες στον αστικό χώρο.

Βάλια Αρανίτου, ΙΝΕΜΥ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιων Σαγιάς, ΕΜΠ

ΟΡΣΑ-ΕΣΣΕ

ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΗ. Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟ ΝΕΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΤΤΙΚΗΣ 2020

Τετάρτη 16 Φεβρουαρίου 2011

Η Απασχόληση στο εμπόριο: αναδιαρθρώσεις και σημάδια κρίσης

- Ο κλάδος του εμπορίου θεωρείται ο μεγάλος «εργοδότης» της ελληνικής οικονομίας, κυρίως, εξαιτίας του διαχρονικά υψηλού ποσοστού του μεριδίου που κατέχει στη συνολική απασχόληση.
- το Β' Τρίμηνο του 2009 η απασχόληση στο εμπόριο έφτασε στο **18,3% της συνολικής απασχόλησης** στην ελληνική οικονομία (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού).
- Παράλληλα, το εμπόριο αναδεικνύεται ως ο κλάδος στο οποίο καταγράφονται σοβαρές αναδιαρθρώσεις και ανακατατάξεις στην εσωτερική δομή της απασχόλησης, αναδιαρθρώσεις που αποτελούν τον προπομπό των αλλαγών της δομής και της διάρθρωσης του ελληνικού παραγωγικού μοντέλου.
- Το εμπόριο από υπόδειγμα της μικρής επιχειρηματικότητας με υψηλά ποσοστά αυτοαπασχόλησης, μετατράπηκε μέσα σε δέκα χρόνια σε προνομιακό πεδίο μισθωτής απασχόλησης. Συγκεκριμένα, η μισθωτή απασχόληση αντιπροσωπεύει πλέον το **53% της συνολικής απασχόλησης του εμπορίου** ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι συρρικνώθηκαν κατά **10 μονάδες**.

Η Απασχόληση στο εμπόριο: αναδιαρθρώσεις και σημάδια κρίσης

- Την περίοδο 1993-2009 το εμπόριο αναδεικνύεται ως ο προνομιακός κλάδος εισόδου νέων και γυναικών. Το 29,5% των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν στην ελληνική οικονομία οφείλονται στην ανάπτυξη του εμπορικού τομέα. Η αναλογία των γυναικών κατά το 2009 ανήλθε στο 42,8%, έναντι 39,8% για το σύνολο της οικονομίας, ενώ ένας στους τέσσερις εργαζόμενους ηλικίας κάτω των 25 ετών, απασχολείται στο εμπόριο
- Από τα μέσα του 2009, εμφανίζεται δραστική μείωση στην απασχόληση στο Εμπόριο, καταγράφοντας για πρώτη φορά λιγότερο από 800.000 απασχολούμενους (791.700 Δ' τρίμηνο 2009).
- Η μείωση της απασχόλησης στο εμπόριο οφείλεται κυρίως στην μείωση του αριθμού των εργοδοτών (-11%) και, δευτερευόντως, στη μείωση των αυτοαπασχολούμενων (-6%).
- Η ίδια εικόνα αποτυπώνεται και με άξονα το φύλο. Οι μειώσεις στην απασχόληση ανδρών - γυναικών για το εμπόριο εμφανίζουν μεγαλύτερη ένταση (-3,9% και -6,7% αντίστοιχα) σε σύγκριση με τις μεταβολές στο σύνολο της οικονομίας οι οποίες φτάνουν το -2,5% για τους άνδρες και -0,4% για τις γυναίκες.

Η Απασχόληση στο εμπόριο: αναδιρθρώσεις και σημάδια κρίσης

- Αν υποθέσουμε ότι το εμπόριο αποτελεί τον προάγγελο αλλά και τον αποδέκτη των μηνυμάτων των εν εξελίξει μετασχηματισμών στην ελληνική οικονομία, φαίνεται ότι η έκταση και το βάθος της παρούσας κρίσης προοικονομούν ένα προβληματικό μέλλον για την αγορά εργασίας, τη συνολική απασχόληση και την παραγωγική δομή.
- Μια κρίση όμως που με ένα ιδιαίτερο τρόπο δεν είναι καινούργια. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια διπλή κρίση. Μια κρίση σε δύο φάσεις. Μια κρίση σε δύο κύματα. Το πρώτο κύμα αφορά στην τεράστια αναδιάρθρωση που καταγράφεται στο χώρο του λιανεμπορίου από το τέλος της δεκαετίας του 1980, αρχές δεκαετίας 1990. Και το δεύτερο την τρέχουσα οικονομική και πολιτική κρίση.

Η Απασχόληση στο εμπόριο: αναδιαρθρώσεις και σημάδια κρίσης

- 1ο Κύμα Κρίσης: Η εγκατάσταση μεγάλων πολυεθνικών διεθνικών αλυσίδων , big - box stores,
- Τα super markets ξεκινούν με «κατακλυσμαίους» ρυθμούς εγκατάστασης για να συνεχίσουν τα διεθνή πολυκαταστήματα, τα πολυκαταστήματα νέου τύπου, τα big boxes και τα εμπορικά κέντρα.
- **Συνέπειες - Αποτελέσματα:**
- Λουκέτα / κλείσιμο πολλών μικρών επιχειρήσεων (πχ μπακάλικα, πολλά καταστήματα ηλεκτρικών κ.λ.π). Ενδεικτικό αυτής της κρίσης είναι ο εντυπωσιακός μετασχηματισμός των εργοδοτών και της αυτοαπασχόλησης σε μισθωτή εργασία.

Η Απασχόληση στο εμπόριο: αναδιαρθρώσεις και σημάδια κρίσης

- 2ο Κύμα Κρίσης: Οικονομική κρίση
- Συνέπειες - Αποτελέσματα:
- Επιτάχυνση των παραπάνω διαδικασιών
- Η χαμηλή ρευστότητα εμποδίζει τις επιχειρήσεις να αντεπεξέλθουν στα φοροεισπρακτικά μέτρα/δυνατότητες
- Μεγάλο μέρος των εμπόρων δεν έχουν το οικονομικό και κοινωνικό status του 1970, έχουν αλλάξει οι υλικές συνθήκες αναπαραγωγής τους.
- Περιορίζεται το διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών. Οι καταναλωτές στρέφονται σε είδη πρώτης ανάγκης

Χωρική Διάρθρωση του Εμπορίου

- Στην Ελλάδα παρά την ιστορικά εμποδωμένη ανάμιξη και διασπορά χρήσεων, το λιανικό εμπόριο από τη δεκαετία του 1990 παρακολουθεί και έρχεται αντιμέτωπο με τις ανακατατάξεις που προαναφέρθηκαν.
- Η εγκατάσταση μεγάλων εμπορικών κέντρων - Πολυχώρων τα οποία συνδυάζουν τη ψυχαγωγία με τα ψώνια (food, fun, fashion), μετατρέπουν τις καταναλωτικές συνήθειες, ακόμα και τον τρόπο διάθεσης του ελεύθερου χρόνου.

Χωρική Διάρθρωση του Εμπορίου

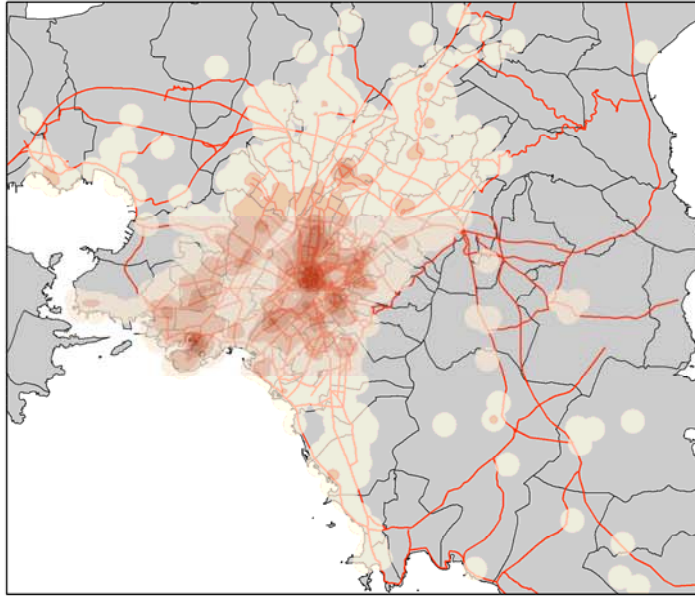
- Το 2005, αποτελεί χρονιά ορόσημο για την ελληνική αγορά. Στις 21 Οκτωβρίου 2005, εγκαινιάζεται το Mediterranean Cosmos, στην Πυλαία Θεσσαλονίκης, ένα σύγχρονο εμπορικό και ψυχαγωγικό κέντρο. Σχεδόν ένα μήνα αργότερα, εγκαινιάστηκε το πρώτο mall στην Ελλάδα, το «The Mall». Η επιτυχία του «The Mall» σε συνδυασμό με τις χωροταξικές διευθετήσεις έδωσε το παράδειγμα σε άλλους επενδυτές ώστε τα τελευταία πέντε χρόνια να έχουν δημιουργηθεί στην ελληνική επικράτεια τα εξής εμπορικά κέντρα: «Golden Hall», «City Link» «The Athens Heart» «West Plaza», «Mediterranean Cosmos», «Olympia Mall» (Τρίκαλα), «Pantheon Plaza» (Λάρισα), και «Gaea Lifestyle Center» (Λάρισα), κ.α.

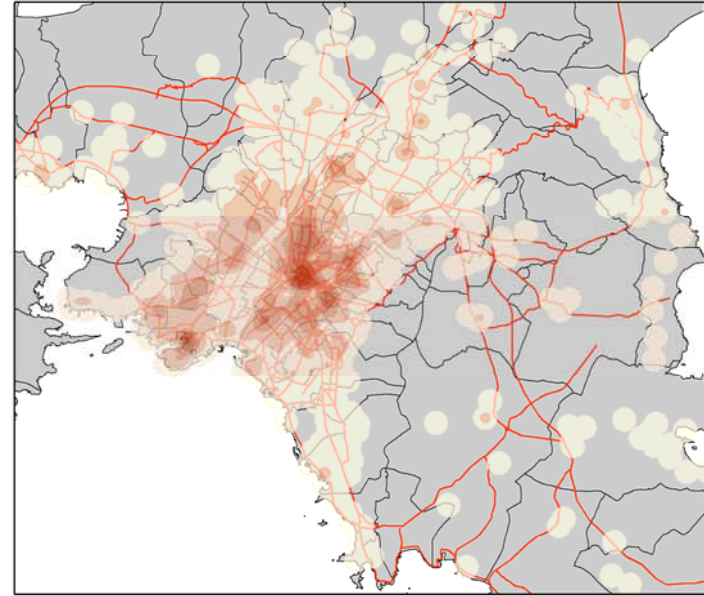
Χωρική Διάρθρωση του Εμπορίου

- Η μητροπολιτική Αθήνα εμφανίζει τεράστια ποικιλία στα είδη, τις χωροθετήσεις, τις λογικές και τις οργανωτικές μορφές του λιανικού εμπορίου, εμφανίζοντας παράλληλα τόσο τη μέγιστη εξειδίκευση όσο και τα μέγιστα μεγέθη στον ελλαδικό χώρο, ενώ ακολουθούνται σε μεγάλο βαθμό τα μητροπολιτικά πρότυπα διασκορπισμού του εμπορίου, εμφανίζοντας μεταξύ άλλων εξειδικευμένες περιοχές, προαστιακό εμπόριο, οργάνωση του εμπορίου σε κέντρα και υποκέντρα, διάχυτο λιανικό εμπόριο και niche αγορές.

Πυκνότητα Χωροθέτησης Λιανικού εμπορίου

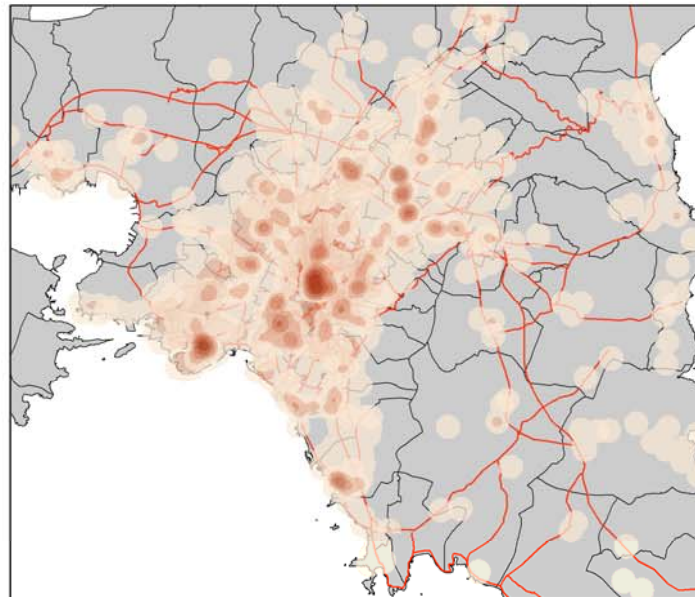

1978

1988

Νέοι τύποι
εμπορίου
2009

Χωρική Διάρθρωση του Εμπορίου

1978 Κυρίαρχοι Τόποι

- Το Κέντρο της Αθήνας Ομόνοια, Σύνταγμα, Ερμού Πατησίων.
- Το Κέντρο του Πειραιά
- Κέντρα γειτονιών μικρότερης σημασίας: Κυψέλη, Παγκράτι, Αμπελόκηποι
- Το δίπολο Περιστερί-Αιγάλεω στη Δυτική Αθήνα,
- Νέα Ιωνία

1988 Κυρίαρχοι Τόποι

- Το Κέντρο της Αθήνας Ομόνοια, Σύνταγμα, Ερμού Πατησίων.
  - Το Κέντρο του Πειραιά
  - Κέντρα γειτονιών μικρότερης σημασίας: Κυψέλη, Παγκράτι, Αμπελόκηποι
  - Το δίπολο Περιστερί-Αιγάλεω στη Δυτική Αθήνα,
  - Νέα Ιωνία
- Ανάπτυξη πόλων στα βόρεια ανατολικά προάστια και ενίσχυση της Λ. Μεσογείων.
- Μικροί Θύλακοι εμπορίου σε παράκτιους/παραθεριστικούς οικισμούς

Χωρική Διάρθρωση του Εμπορίου

2009 Κυρίαρχοι τόποι χωροθέτησης Νέων Μορφών Εμπορίου

Πολυκαταστήματα, Box Stores, Malls

Μικτού τύπου εγκαταστάσεις (εμπόριο-αναψυχή)

Στους «παραδοσιακούς» τόπους

Κέντρα Αθήνας Πειραιά, Περιστερί, Αιγάλεω, Νέα Ιωνία

Σε νέους τόπους:

Βόρεια, Νότια Προάστια, Περιαστικό Χώρο

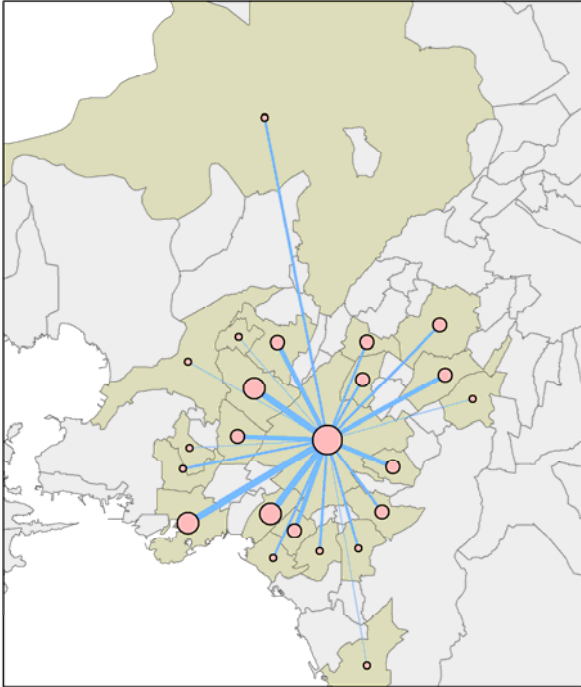
Ποια η «εμβέλεια» των νέων Πόλων;

Ποια η βαρύτητα τους σε σχέση με τους Παραδοσιακούς;

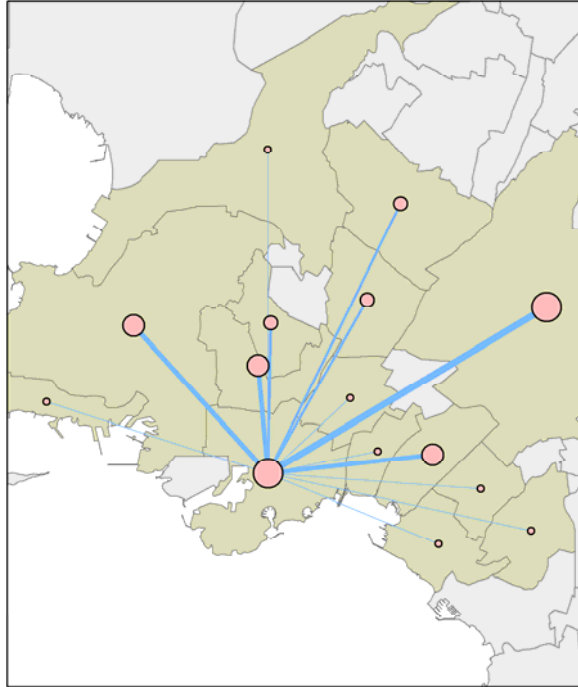
Ποιες οι χωρο-κοινωνικές επιπτώσεις τόσο στους τόπους εγκατάστασης, όσο και στην επιχειρηματικότητα των περιοχών;

Ακολουθούν ή οδηγούν την αστική ανάπτυξη, διάχυση?

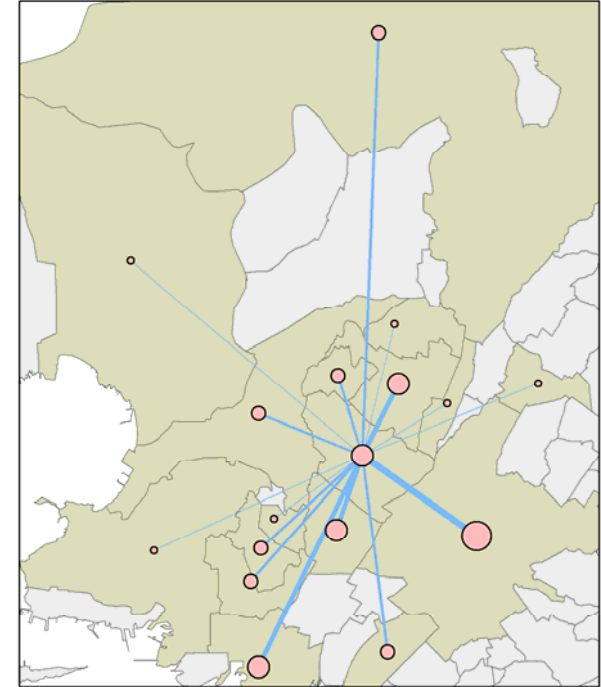
Χωρική εμβέλεια των Παραδοσιακών Πόλων

Αθήνα

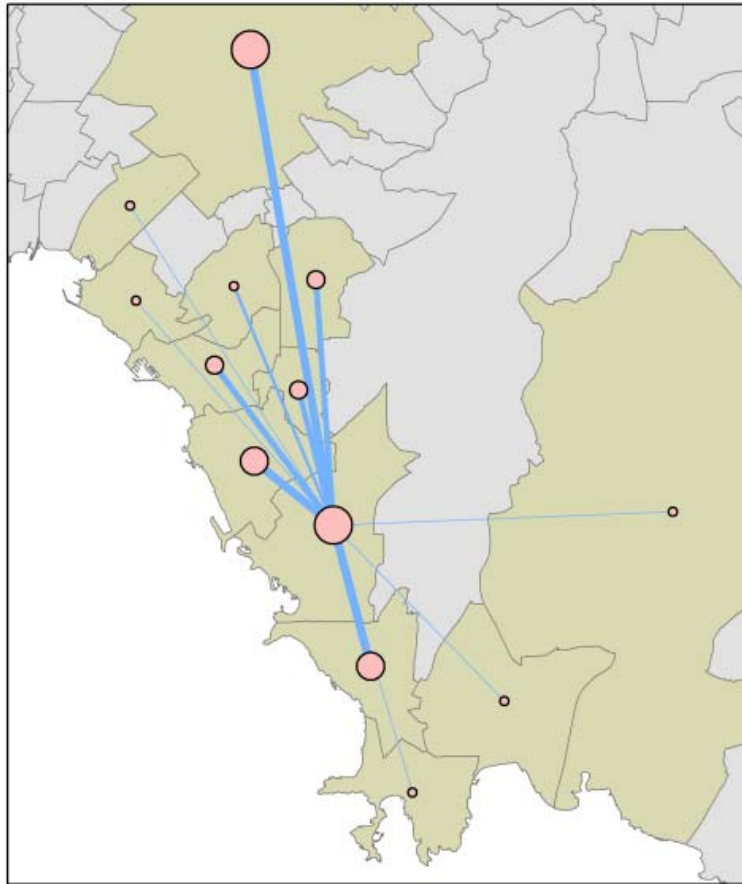
Πειραιάς

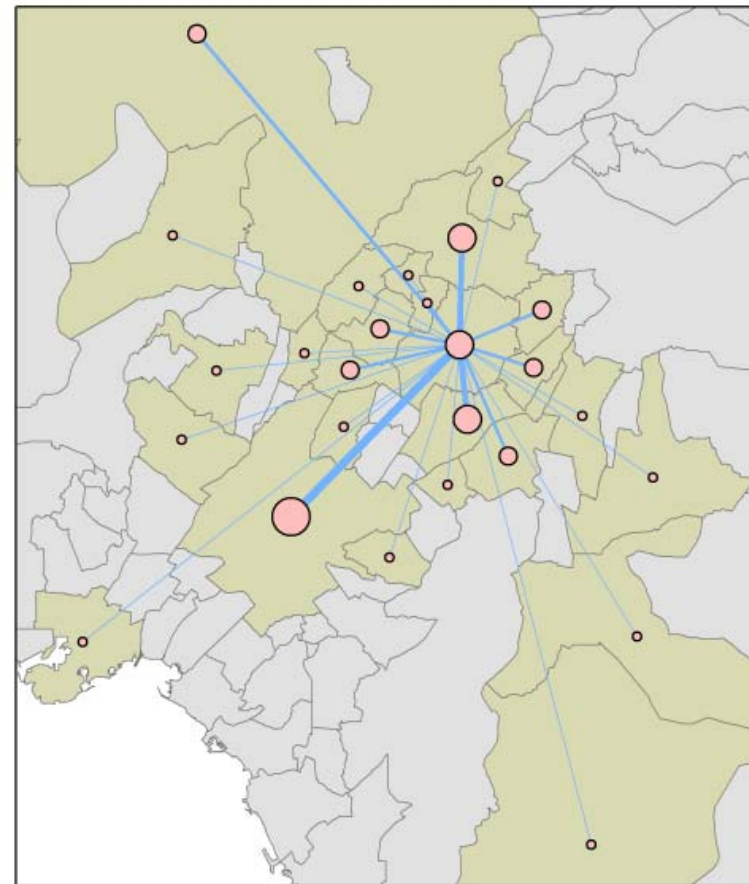
Περιστέρι

75% του συνόλου των Μετακινήσεων με όλα τα μέσα, ΟΑΣΑ 2006

Χωρική εμβέλεια των ‘Νέων Κεντρικότητων’

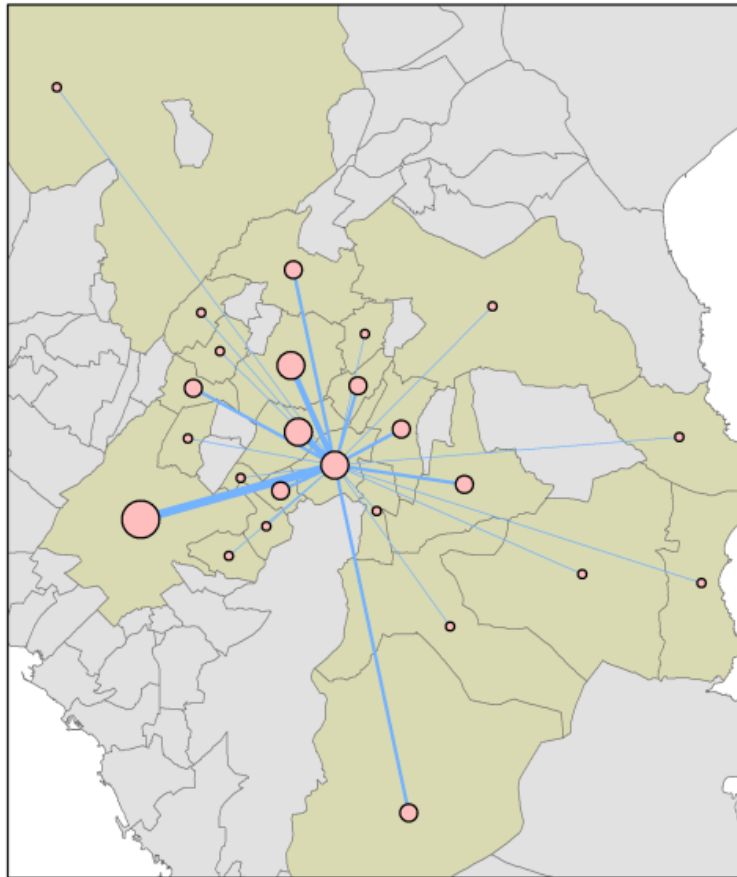
Γλυφάδα

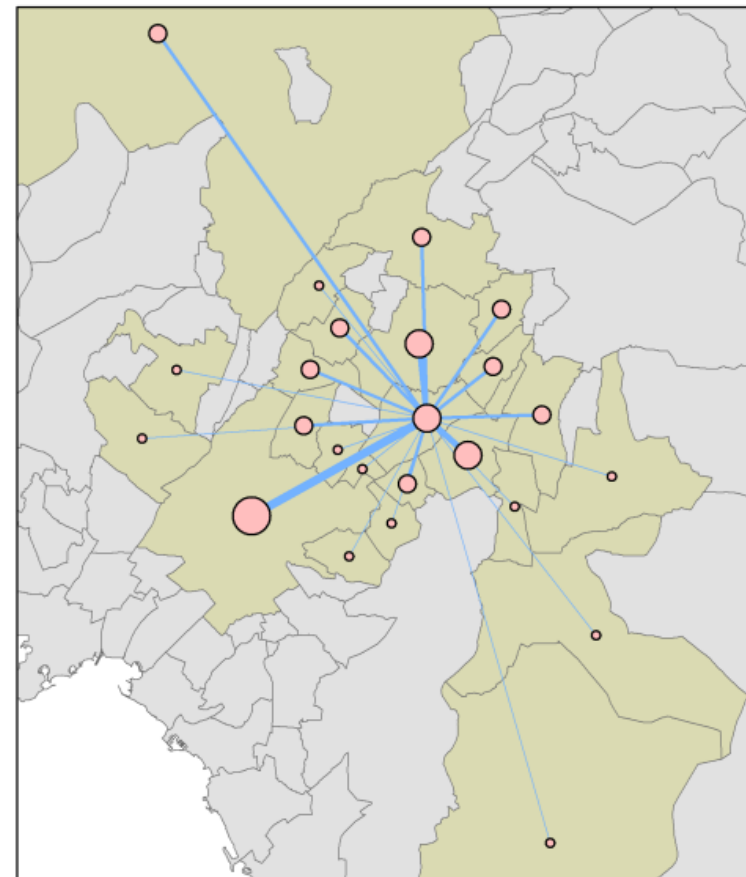
Μαρούσι

75% του συνόλου των Μετακινήσεων με όλα τα μέσα, ΟΑΣΑ 2006

Χωρική εμβέλεια των 'Νέων Κεντρικοτήτων'

Αγία Παρασκευή

Χαλάνδρι

75% του συνόλου των Μετακινήσεων με όλα τα μέσα, ΟΑΣΑ 2006

Οι 'νέες Κεντρικότητες' αποτελούν νέα πολυκλαδικά και πληθυσμιακά Κέντρα
Σχετίζονται με άλλες Κοινωνικο-επαγγελματικές ομάδες απο τις 'παλαιές'

Έχουν μεγαλύτερη χωρική εμβέλεια.

Συνδέονται άμεσα με την προαστιοποίηση και την αστική διάχυση.

Στην πραγματικότητα της Αθήνας η οποία χαρακτηρίζεται απο κοινωνική μίξη και μίξη χρήσεων, **η ανάδυση και εμπέδωση τέτοιων πόλων** στοχεύει στην **προσέλκυση** των χωρικά πολύ **πιο διασκορπισμένων** μεσαίων και υψηλών-μεσαίων στρωμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, **δημιουργούνται τόποι χωρο- κοινωνικού διαχωρισμού και 'ειδικών χρήσεων'** με επίκεντρο την **κατανάλωση και την ψυχαγωγία-αναψυχή.**

Το πληροφοριακό σύστημα «ΓΕΩΒΑΣΗ ΕΜΠΟΡΙΟΥ» που αναπτύσσεται από το ΕΜΠ και την ΕΣΕΕ(INEMY) έχει σχεδιαστεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι δυνατή η επέκταση και ενημέρωσή του με την προσθήκη νέων δεδομένων.

Τα νέα δεδομένα θα μπορεί να αφορούν είτε περιοχές στην Αττική είτε άλλες πόλεις/γεωγραφικές ενότητες
Στόχος μεταξύ των άλλων είναι να απαντηθούν ερευνητικά ερωτήματα όπως:

- Πως οριοθετούνται σήμερα οι εμπορικές περιοχές;
- Ασχεδίαστες εμπορικές περιοχές vs σχεδιασμένα πολυκαταστήματα: η σημασία του σχεδιασμού στην ανάπτυξη της «νέας χωρικότητας του Εμπορίου»
- Πότε υπάρχει «χωρικός κορεσμός» του εμπορίου;
- Ποια ζητήματα πολιτικής για το λιανικό εμπόριο θέτουν οι «νέες χωρικότητές» του;
- Ποια είναι η σύνθεση του καταναλωτικού σώματος;